

апарат оцінювання рівнів розвитку досліджуваного явища уможливорює підтвердження чи спрощення очікуваного результату, а отже, й досягнення мети моделі.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, модель розвитку професійної компетентності персоналу пробації у відомчих навчальних закладах ДКВС України є інтегрованою конструкцією процесу підготовки персоналу пробації у відомчих навчальних закладах ДКВС України, функціонально-орієнтованою на досягнення позитивної динаміки рівнів розвитку їхньої професійної компетентності завдяки впровадженню практичних наукових результатів дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 квіт. 2017 р. № 275. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80> (дата звернення: 17.06.2017).

2. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методолог. поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

3. Ашероф А.Т., Малёванная В.В. Методы и модели обучения студентов компьютерных специальностей эргономической экспертизе трудовой среды. Харьков: НТМП, 2009. 152 с.

4. Педагогічна освіта: теорія і практика / Огнев'юк В.О. та ін. Педагогіка. Психологія: зб. наук. Праць. 2008. № 9. С. 152–157.

5. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія. Київ: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2008. 434 с.

6. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

7. Рубинштейн, С.Л. Принцип творческой самодеятельности (К философским основам современной педагогики). Вопросы психологии: издается с 1955 года. 1986. № 4. С. 101–109.

8. Таймасов Ю.С. Развитие професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби у системі підвищення кваліфікації: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2015. 248 с.

9. Лук'янова Л.Б. Провідні особливості навчання дорослих. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2009. № 1. С. 72–79.

10. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / О.А. Дубасенюк та ін. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.

УДК 371.135:372.3:372.4

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДО РОЛЬОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В РУСЛІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Захарасевич Н.В., здобувач,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

У даній статті проаналізовано готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності як результату професійної підготовки, яка забезпечує інтеграцію особистісних якостей та професійних знань, умінь, навичок для успішного вирішення професійних завдань. Визначення тактики і стратегії формування готовності майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей дошкільного віку в освітньому процесі вищого навчального закладу потребує глибокого структурного аналізу, який ми і проводимо в нашому дослідженні. Розкрито значення компетентнісного підходу. Проаналізовано сучасні дослідження в педагогічній науці, в яких вирішуються різні аспекти проблеми формування готовності майбутніх фахівців дошкільної галузі до професійної діяльності; виявлено найбільш затребувані аспекти підготовки майбутніх педагогів; розкрито поняття «педагогічна майстерність».

Ключові слова: рольова діяльність, дошкільний вік, компоненти, готовність, компетентнісний підхід.

В данній статті проаналізована готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності як результату професійної підготовки, яка забезпечує інтеграцію особистісних якостей та професійних знань, умінь, навичок для успішного вирішення професійних завдань. Визначення тактики і стратегії формування готовності майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей дошкільного віку в освітньому процесі вищого навчального закладу потребує глибокого структурного аналізу, який ми і проводимо в нашому дослідженні. Розкрито значення компетентнісного підходу. Проаналізовано сучасні дослідження в педагогічній науці, в яких вирішуються різні аспекти проблеми формування готовності майбутніх фахівців дошкільної галузі до професійної діяльності; виявлено найбільш затребувані аспекти підготовки майбутніх педагогів; розкрито поняття «педагогічна майстерність».

различные аспекты проблемы формирования готовности будущих специалистов дошкольного образования к профессиональной деятельности; выявлены наиболее востребованные аспекты подготовки будущих педагогов; раскрыто понятие «педагогическое мастерство».

Ключевые слова: ролевая деятельность, дошкольный возраст, компоненты, готовность, компетентностный подход.

Zakharasevych N.V. READINESS OF FUTURE EDUCATOR IS TO ROLE-PLAYACTIVITY OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE IN RIVER-BED OF COMPETENCE APPROACH

In this article the readiness of future educators for professional activity as a result of professional training is analyzed, which provides integration of personal qualities and professional knowledge, skills, skills for successful solving of professional tasks. Determining the tactics and strategy of forming the readiness of future educators for the role play of preschool children in the educational process of a higher educational institution requires a deep structural analysis, which we analyze in our study. The value of the competent approach is revealed. Modern researches in pedagogical science are analyzed in which different aspects of the problem of formation of readiness of future specialists of the preschool industry for professional activity are solved; found the most demanded aspects of the training of future educators; the concept of "pedagogical skill" is revealed.

Key words: roles activity, preschool age, components, readiness, competence approach.

Постановка проблеми. Ґрунтовне вивчення проблеми готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності здійснили в докторських дисертаційних роботах Н. Бахмат, Т. Жаровцева, В. Ковальчук, О. Комар, С. Литвиненко, А. Ліненко, О. Пехота, Г. Троцько та ін. Зокрема, О. Комар досліджує проблему підготовки студентів до застосування інтерактивних технологій у початковій школі і вважає «готовність студента до професійно-педагогічної діяльності» важливою інтегрованою якістю і стійкою особистісною характеристикою майбутнього вчителя, що виявляється в його здатності здійснювати ефективну педагогічну діяльність, а також є результатом процесу професійної підготовки вчителів у ВНЗ. У змісті означеного поняття дослідниця виокремлює три основні компоненти досліджуваної готовності: мотиваційно-ціннісний (ставлення й особистісні цілі), когнітивний (знання), операційний (уміння й навички) [4, с. 149]. Даний вид готовності, на думку О. Комар, не тільки проявляється в професійно-педагогічній діяльності, а також формується і розвивається в ній [3, с. 147].

Досліджуючи проблему підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності, С. Литвиненко доводить, що означена готовність є компонентом цілісної професійно-педагогічної підготовки і вважає її інтегральним багаторівневим динамічним особистісним утворенням. Складниками при цьому виступають мотиваційний, змістовий, діяльнісний і креативний компоненти [5, с. 16]. Наведемо також результати дослідження Г. Троцько, яка визначає поняття «готовність майбутніх педагогів до виховної діяльності» як цілісне, складне, особистісне утворення, що забезпечує високий рівень педагогічної діяльності й охоплює професійно-педагогічні погляди і переконання,

професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, вміння долати труднощі, оцінювати наслідки своєї праці, професійно самоудосконалюватися [9, с. 15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес для виконаної роботи становлять сучасні дисертаційні дослідження, в яких вирішуються різні аспекти проблеми формування готовності майбутніх фахівців дошкільної галузі до професійної діяльності, як-от: використання інноваційних та інтерактивних технологій у педагогічному процесі (К. Балаєва, Н. Гончар, М. Лях), організація конструктивної діяльності дошкільників (О. Попович), формування творчих умінь старших дошкільників (Н. Сиротич), робота з дезадаптованими дітьми (Л. Зданевич), робота з батьками (Г. Борин, А. Залізник), історичні особливості професійної підготовки майбутніх вихователів (Я. Квасецька, Н. Фроленкова) та ін. Виокремлення сутності та компонентів досліджуваної готовності здійснювали на основі результатів аналізу структури готовності майбутніх педагогів до певних видів діяльності, наведених у наукових дослідженнях у дошкільній галузі.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз компетентісного підходу до організації професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у сучасній вищій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Викладений вище аналіз сучасних досліджень у педагогічній науці свідчить про значущість та багатогранність проблеми підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах вищого навчального закладу. Дослідники акцентують увагу на структуруванні готовності до професійної діяльності, що надає можливість конкретизувати методiku і зміст підготовки студентів у вищому навчальному закладі.

Найбільш затребуваними виявилися такі аспекти підготовки майбутніх педагогів:

- глибокий рівень фахових знань, професіоналізму, компетентності (когнітивний, когнітивно-пізнавальний, змістовий);
- володіння професійними вміннями й навичками, ефективне використання сучасного методичного інструментарію (діяльнісний, операційний, змістово-операційний, операційно-діяльнісний аспекти);
- особистісна спрямованість, мотивація, пізнавальний інтерес, ціннісні орієнтації (мотиваційний, особистісний, мотиваційно-орієнтаційний, мотиваційно-цільовий);
- володіння навичками самоаналізу професійної діяльності, особистісних якостей, адекватність самооцінки, здатність до професійного й особистісного самовдосконалення (рефлексивний, рефлексивно-оцінювальний);
- здатність до творчості, інноваційності, нестандартного вирішення професійних завдань (креативний).

Таким чином, під час підготовки майбутніх педагогів до вирішення конкретних професійних завдань реалізується компетентнісний підхід, який забезпечує знання, діяльнісну, мотиваційну готовність, сприяє формуванню творчості та спонукає педагога до рефлексії. Означене безпосередньо стосується процесу підготовки майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей дошкільного віку. Здійснюючи педагогічний супровід рольової діяльності дітей, вихователь повинен, по-перше, володіти системою знань про сутність, специфіку, механізми та вікові особливості розвитку рольового аспекту особистості в дошкільному дитинстві. По-друге, вміти застосувати отримані знання в практичній діяльності, володіти методикою розвитку рольової поведінки і діяльності дітей в умовах дошкільного навчального закладу, а також педагогічною майстерністю, тактом. По-третє, цілеспрямованість, мотиваційна й особистісна готовність педагога повинна бути на високому рівні, що забезпечить досягнення успіху в різних напрямках професійної діяльності. По-четверте, важливим психологічним показником готовності сучасного вихователя до розвитку рольової діяльності дошкільників є здатність до самоаналізу, самооцінки, самовдосконалення, які поєднуються в рефлексивній діяльності. Таким чином, у структурі готовності майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей дошкільного віку нами виокремлено такі компоненти: когнітивний, діяльнісний, мотиваційно-цільовий і рефлексивний компоненти.

Перелічені компоненти є основою нашого критеріального апарату й відображають

інтегральну сутність феномену готовності, в якому поєднано особистісний (мотиваційно-цільовий, рефлексивний) та функціональний (когнітивний, діяльнісний) аспекти готовності майбутнього вихователя до професійної діяльності.

Однак формування означених компонентів готовності не гарантує розвиток здатності майбутнього вихователя до успішного розвитку рольової діяльності дошкільників. На формування готовності студентів до рольової діяльності дошкільників впливає також рівень розвитку загальних педагогічних здібностей, професійно орієнтованого мислення та відповідних умінь і навичок. У науковій педагогічній літературі використовують поняття «педагогічна майстерність», яке включає комплекс властивостей особистості, який забезпечує високий рівень професійної самоорганізації професійної педагогічної діяльності на рефлексивній основі [3, с. 26]. У структурі педагогічної майстерності виокремлюють компоненти, які визначають якість та ефективність професійної діяльності педагога. І. Зязюн, як основоположник вчення про педагогічну майстерність в українській педагогіці, виокремив такі компоненти: гуманістична спрямованість, професійні знання, педагогічні здібності, педагогічна техніка [3, с. 27].

Важливе значення також мають якості особистості педагога. За словами С. Русової: «<...> Особа садівниці є головним фактором у садку, – вона дає йому прогресивний рух. Вона мусить бути веселою, приємною у поводженні з усіма: і дітьми, і дорослими, – повинна мати чистий і гарний одяг, приємний голос» [8, с. 155]. У сучасних наукових розвідках (Г. Беленька, Л. Загородня, Т. Поніманська, С. Тіренко тощо) також порушується проблема особистісних характеристик вихователя, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності. На основі аналізу й узагальнення низки наукових досліджень (А. Богуш, Г. Беленька, Л. Белова, Л. Загородня, Л. Кідіна, Н. Лисенко, О. Листопад, О. Никитенко, Т. Поніманська, Р. Пріма) та специфіки порушеної в дисертаційній роботі проблематики наводимо орієнтовний перелік особистісно-етичних якостей, актуальних для ефективного розвитку рольової діяльності дошкільників, а саме: високий рівень моральності (любов до дітей, гуманізм, доброзичливість, милосердя, справедливість, терпимість тощо), тактовність, самостійність, активність, цілеспрямованість, відповідальність, ерудованість, здатність до творчості, привабливий зовнішній вигляд та ін.

На ефективність педагогічної діяльності впливають також психологічні чинники, які втілюються в індивідуальних особистісних якостях педагога. На цьому наголошують Л. Белова, Л. Загородня, О. Никитенко, Т. Поніманська, С. Тітаренко та ін. З цього приводу слушною є думка Л. Белової: «<...> зростають вимоги до професійної підготовки і водночас до особистісних якостей, які забезпечують успішність адаптації та можливість самореалізації особистості у світі, який швидко змінюється» [1, с. 79].

Складно виокремити перелік найважливіших якостей, необхідних педагогу для розв'язання професійних завдань. Означені якості необхідно вивчати комплексно, враховуючи їхній діалектичний зв'язок та специфіку практичної діяльності. Досліджуючи порушену проблему, О. Никитенко систематизує особистісні якості сучасного педагога і виокремлює три групи, а саме: особистісно-етичні, індивідуально-психологічні та педагогічні [7, с. 41]. Нашу увагу привертають саме індивідуально-психологічні якості, до яких віднесемо високий рівень розвитку психічних процесів (відчуття, сприймання, пам'ять, увага, уява тощо), гнучкість мислення, емоційну виразність поряд з емоційною стійкістю, культуру темпераменту, здатність до рефлексії, об'єктивність самооцінки та ін.

Безумовно, що виокремлені нами компоненти готовності майбутніх педагогів до рольової діяльності дітей дошкільного віку формуються під впливом педагогічної майстерності, особистісно-етичних та індивідуальних особистісних якостей вихователів. Водночас під час формування означеної готовності буде здійснюватися і розвиток перелічених якостей.

Отже, розглядаємо готовність педагога до рольової діяльності дошкільників як результат його спеціальної підготовки і пропонуємо таке визначення його змісту: готовність вихователя до рольової діяльності дітей дошкільного віку – це результат спеціальної фахової підготовки, інтегроване особистісне утворення, яке виявляється в мотиваційно-цільовому, когнітивному, діяльнісному та рефлексивному компонентах і забезпечує здатність педагога розвивати рольову діяльність дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Специфіка педагогічного дослідження передбачає виокремлення критеріїв, кількісних і якісних показників означеної готовності, що забезпечує дотримання принципів науковості і системності та дозволяє визначити ефективність експериментальної роботи.

У «Психологічному словнику» Р. Немова критерій визначається як «необхідна і достатня умова виникнення чогось; <...> певний стандарт, відповідно до якого дещо відбувається або оцінюється». Автори словника іншомовних слів вважають, що «критерій – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило». Компонентами критеріїв є показники, які визначають як: «1) свідчення, доказ, ознака чого-небудь; 2) наочні дані про результати якоїсь роботи; процесу; дані про досягнення в чому-небудь; 3) явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу; 4) кількісна характеристика властивостей виробу (процесу)». Виокремлення критеріїв оцінки педагогічних явищ і процесів та конкретних показників дозволяють визначити особливості перебігу певних процесів, результативність експериментальної діяльності, здійснити кількісну та якісну характеристику певного явища. Водночас, як зазначає В. Беспалько, показники мають відповідати вимогам адитивності (сукупність окремих результатів забезпечує повну міру критерію), адекватності (мають відповідати досліджуваному явищу), кількісності (повинні піддаватися вимірюванню).

Оцінка готовності студентів до рольової діяльності дітей дошкільного віку здійснювалася за виокремленими компонентами, які стали основою для визначення змістового наповнення критеріїв та показників. Такими критеріями є:

1) мотиваційно-цільовий (цільові установки, інтереси, мотивація на вирішення професійних завдань, спрямованість волевових зусиль тощо);

2) когнітивний (професійні знання, психолого-педагогічні засади розвитку дошкільників, обізнаність зі специфікою розвитку рольової діяльності дітей дошкільного віку);

3) діяльнісний (уміння й навички, необхідні для стимулювання й розвитку рольової діяльності дошкільників);

4) рефлексивний (навички самоаналізу, самооцінки, прогнозування, проектування власного професійного розвитку, прагнення до самовдосконалення).

Зміст кожного критерію становлять показники. Мотиваційно-цільовий критерій об'єднує два аспекти готовності – мотивацію й цілепокладання, адже визначення особистісно-значущих цілей педагогічної діяльності залежить від мотивації особистості, її спрямованості, психологічних установок тощо. Таким чином, мотиваційне спрямування особистості впливає на по-

становку адекватних професійно й особистісно значущих мети й завдань діяльності.

У мотиваційно-цільовому критерії виокремлено такі показники:

– цільова установка на розвиток рольової діяльності дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти;

– потреба в поповненні теоретичних знань, розвитку практичних умінь і навичок, необхідних для розвитку рольової діяльності дошкільників;

– позитивна внутрішня мотивація професійної діяльності.

Когнітивний критерій відноситься до функціонального аспекту готовності й відображає наявність базових знань, необхідних для здійснення різноманітних завдань професійної діяльності. Погоджуємося з думкою О. Ліннік: «Система засвоєних знань утворює лише базис, на якому будується когнітивна компетентність майбутнього педагога. Справжньою майстерністю є вміння аналізувати ситуацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; здатність до гнучкого мислення, оригінальності, творчості; вміння критично оцінювати власну діяльність та діяльність інших; вміння генерувати ідеї тощо» [6, с. 133]. Вказаний критерій відображено в таких показниках:

– поінформованість студентів про психолого-педагогічні засади та значущість рольової підструктури особистості, специфіка її вияву в дошкільному дитинстві;

– обізнаність студентів з віковими й індивідуальними особливостями та методикою розвитку рольової діяльності дошкільників;

– володіння системою фахових, психолого-педагогічних знань, які необхідні для розвитку рольової діяльності дітей і вирішення дотичних виховних і розвивальних завдань дошкільної освіти;

– продуктивність мисленневих процесів, що виявляється у гнучкості мислення, пошуковій діяльності та експериментуванні.

Діяльнісний критерій характеризує рівень розвитку професійних умінь і навичок. Однак на особливості проектування професійної діяльності впливають також особистісні характеристики, такі як волява регуляція поведінки, специфіка стилю педагогічної діяльності, організаційні здібності тощо. Діяльнісний критерій представлений відповідними показниками:

– здатність проектувати розвиток рольової діяльності дітей на різних етапах дошкільного дитинства;

– уміння й навички застосування методики розвитку рольової діяльності дошкільників під час занять у закладах дошкільної освіти;

– здатність актуалізувати й використовувати на практиці знання з педагогіки, психології, фахових методик для вирішення професійних завдань;

– реалізація творчого підходу до розв'язання педагогічних задач.

Висновки з проведеного дослідження. Результативність дослідження виявляється в позитивній динаміці рівня готовності майбутніх вихователів до розвитку рольової діяльності дошкільників. Як відомо, «рівень – це ступінь досягнення в чому-небудь». Кожен з виокремлених критеріїв може мати відмінний ступінь прояву за відповідними показниками. Отож, наочне і ґрунтовне представлення результатів експериментальної роботи доцільно здійснювати за певними рівнями. У виконаній дисертаційній роботі таких рівнів чотири, а саме: критичний, низький, достатній і високий.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белова Л.О. Виховна система ВНЗ: питання теорії та практики. Х.: Вид-во НУА, 2004. 264 с.
2. Богуш А.М. Методично-мовленнєвий супровід підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів. Наука і освіта. 2010. № 2. С. 136–142.
3. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посіб. К.: МАУП, 2000. 309 с.
4. Комар О.А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Умань, 2011. 512 с.
5. Литвиненко С.А. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора. пед. наук; НПУ імені М.П. Драгоманова. К., 2005. 40 с.
6. Ліннік О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами: монографія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. 304 с.
7. Никитенко О. Професійно-особистісні якості як основа виховання майбутніх учителів. Людинознавчі студії. Педагогіка. Випуск двадцять сьомий. 2013. С. 33–45.
8. Русова С. Вибрані педагогічні твори. К.: Освіта, 1996. 304 с.
9. Троцько Г.В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... доктора пед. наук; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПНУ. К., 1997. 54 с.